

А. І. Долгий, студент групи ПЗП-20-9 (*ХНУРЕ, Харків*)

А. В. Сергієва, ст. викл. (*ХНУРЕ, Харків*) – науковий керівник

ГЕНЕЗА УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ФІЛОСОФІЇ ДМИТРА ЧИЖЕВСЬКОГО

Феномен національної ідентичності визначає сутність народного буття та перспективи розвитку громадського суспільства. В умовах впливу ідеологічних чинників гібридної війни на соціальну думку, збереження культурної ідентичності та національної цілісності набуває значення державної безпеки. Так, аналіз генези феномену національної ідентичності дозволить накреслити етапи становлення культуровідповідного, цілісного, демократичного суспільства. Надбання видатного українського філософа, соціолога, культуролога Дмитра Івановича Чижевського містить ґрунтовне дослідження української ідентичності. Отже, дослідження феномену генези української ідентичності за творчим надбанням Дмитра Івановича постає актуальним для вирішення проблеми сутності української ментальності та збереження скарбу національної культури в глобалізованому просторі сучасного світу.

Доля вченого та його досліджень були приречені на емігрантське буття. Певний час вітчизняна наукова думка не розглядала належно його дослідницький спадок. Лише часи незалежності України відкрили науковим колам українського мислителя. Проте, ідеї вченого вимагають подальшого вивчення. Так, спадок Д.І. Чижевського українська наука розглядає в контексті лінгвістичних та історико-філософських досліджень. Слід відзначити роботу І. В. Валявко, [1] що розглядає особистість вченого крізь шар його епістолярного спадку. Проте, зазначимо, що ідея генези української ідентичності, у творчості Д. І. Чижевського, постає недостатньо вивченою та потребує додаткового висвітлення.

Тож метою дослідження постає вивчення феномену генези української ідентичності у творчості Д. І. Чижевського.

Зазначимо, що питання національної ідентичності набуває гострого наукового попиту в період національного відродження України в ХІХ ст. Діяльність «Руської трійці», українських декабристів, Кирило-Мефодієвського товариства, Наукового товариства імені Тараса Шевченка тощо. Так, український історик М. Костомаров розглядає питання національної ідентичності у світлі природовідповідності та чуттєвої образності української ментальності [6, с. 117].

Між тим, варто прослідити становлення національної ідентичності в історії української філософської думки для з'ясування глибинного змісту постулатів Д. І. Чижевського, щодо феномену української ментальності.

Варто підкреслити, що мислитель висуває три тези відносно структури української ідентичності.

«По-перше, світосприйняття українця ґрунтується на чуттєвій емоційності» [5, с. 130] Це впливає, згідно з думкою Д. І. Чижевського, на високий рівень образної естетизації культурного простору. Так, в народній

культури, окрім традиційного професійного мистецтва, багато прикладної естетики. Образність останньої проникає у всі сфери людського буття. Варто зазначити, що даний чуттєвий естетизм народних образів поєднується з трансцендентною вертикаллю. Візерунки, які оздоблюють побут українця мають культовий і декоративний характер, одночасно. Причиною даного явища є нерозривний зв'язок нашого народу з природою. Наразі, візерунки, що прикрашають вишиванки або писанки відтворюють образи природного світу, а також містять культове значення.

По-друге, за думкою Д. І. Чижевського, ментальна ідентичність українця втілюється у індивідуалізації та прагненні свободи [5, с. 137]. Вчений встановлює цивілізаційний зв'язок між викликами лісо-степової зони, в якій відбувалось формування української нації, та свободолубивою рисою української ментальності. Слід підкреслити, що дана ментальна риса пов'язана з чуттєво-образним світосприйняттям. Так, у творах Г. С. Сковороди основний критерій українського буття – сродну працю, яка відповідає схильностям і можливостям людини [3, с. 754]. Індивідуальний внесок серця кожної особистості у соціальний порядок буття філософського вчення Г. С. Сковороди закладає основи концепції українського кордоцентризму. Останню буде сформовано мислителем П. Юркевичем [4, с. 761]. Однак, Д. І. Чижевський доповнює концепцію кордоцентричної ментальності українців третьою складовою.

Так, по-третє, важливою складовою національної ідентичності українців є динамічність та прагнення до змін [5, с. 155]. Вчений пов'язує динамічну рису ментальності: частково з ландшафтним розташуванням етносу в лісо-степовій та степовій зонах, що змушувало народ переміщатись; а також, частково з історичним шляхом України, яка боролась за збереження власної ідентичності й водночас, сприймала риси інших культур.

Отже, за філософією Д. І. Чижевського, трьохрівнева структура феномену української ідентичності охоплює три рівні людського буття. Так, чуттєва образність природовідповідності відображає фізичну сферу існування народу. Індивідуалізм і лібералізм в характері етносу втілює соціальний та екзистенціальний сенс народного буття. Водночас, динамізм і рухомість в феномені української ідентичності розкриває духовний зміст національної ментальності, що прагне до розвитку й трансцендентного існування. Зазначимо, що народ, ідентичність якого ґрунтується на трансцендентному русі екзистенції, зберігає свою унікальність через саморозвиток та цілісність і єдність природи, людини і духовної активності.

Література

1. Дмитро Іванович Чижевський і його сучасники. Листи, спогади / упор. І. Валявко, О. Чуднов, В. Янцен. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 528 с.
2. Етносоціальні трансформації в Україні. / відп. ред. Б. В. Попов. – К. : Український Центр духовної культури, 2003. – 308 с.
3. Історія філософії. / за ред. Ярошовець В.І. – К. : 2002. – С. 753–755
4. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні / Д. Чижевський. – К. : «Орія», 1992. – 230 с.
5. Ясь О. Характеристики Багатоликий Микола Костомаров. / О. Ясь. – К. : Либідь, 2018 – 304 с.